

Opinia
Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych
nr 78/2011 z dnia [REDACTED]
o projekcie programu zdrowotnego
„Program Zdrowotny Powiatu [REDACTED] na lata 2011-2013”
w zakresie celu operacyjnego V: „Ograniczenie używania innych
substancji psychoaktywnych i związanych z tym szkód
zdrowotnych.”

Po zapoznaniu się z opinią Rady Konsultacyjnej uważam, że projekt programu zdrowotnego „Ograniczenie używania innych substancji psychoaktywnych i związanych z tym szkód zdrowotnych jako Cel operacyjny V w ramach „Programu Zdrowotnego Powiatu [REDACTED] na lata 2011-2013” dotyczy niezmiernie istotnego społecznie problemu zdrowotnego, jednakże w obecnej formie nie może zostać pozytywnie zaopiniowany z powodu ogólnikowości opisu programu oraz braku danych o zasadach jego finansowania.

Zgodnie z przedstawionym projektem celem programu w zakresie celu operacyjnego V jest ograniczenie używania substancji psychoaktywnych innych niż tytoń i alkohol i związanych z tym szkód zdrowotnych. Program adresowany jest do wszystkich mieszkańców powiatu [REDACTED]. Działania realizowane w ramach V celu operacyjnego obejmują: profilaktykę, kampanie antynarkotykową i edukację zdrowotną – seminaria, wykłady, pogadanki, problematyka HIV/AIDS. Współrealizatorem programu jest Powiatowy Inspektor Sanitarny w [REDACTED] a zadania z zakresu profilaktyki realizowane będą w ramach współpracy z organizacjami pożytku publicznego oraz gminami wchodzącymi w skład Powiatu [REDACTED]. Program ma być realizowany w latach 2011-2013. Łączna kwota przeznaczona na realizację wszystkich 5-ciu celów operacyjnych w roku 2011 wynosi 302 tys. zł. W projekcie określono następujące metody ewaluacji: coroczne sprawozdanie w formie liczbowej i opisowej wraz z wnioskami, monitorowanie wskaźników epidemiologicznych, coroczne przedstawienie wyników programu Radzie Powiatu [REDACTED], ocena poprawy wskaźników zachorowalności i umieralności.

Światowa Organizacja Zdrowia wyróżnia następujące grupy substancji psychoaktywnych generujących różne problemy kliniczne: alkohol, opioidy, kanabinoles, leki uspokajające i nasenne, kokaina, substancje psychostymulujące (amfetamina i pochodne, kofeina), substancje halucynogenne, wyroby tytoniowe (nikotyna), lotne rozpuszczalniki; jako odrębny problem wyodrębniono używanie kilku substancji psychoaktywnych. Uzależnienie rozpoznaje się po stwierdzeniu co najmniej trzech z sześciu następujących objawów: „głód” substancji, upośledzenie kontrolowania przyjmowania substancji, objawy abstynencyjne, tolerancja, wydłużenie czasu poświęconego na zdobywanie narkotyków, bycie pod ich

wpływem i dochodzenie do siebie po ich zażyciu, używanie substancji mimo wiedzy o ich konkretnym, szkodliwym wpływie na zdrowie. Narkomania jest istotnym problemem zdrowotnym oraz społecznym, a jej konsekwencje dotyczą nie tylko osób uzależnionych, ale także najbliższego środowiska. Do najistotniejszych następstw zdrowotnych związanych z używaniem środków psychoaktywnych należą: przedwczesny zgon, niezdolność do pracy oraz cierpienie związane z występowaniem chorób przewlekłych (m. in. AIDS, HCV).

Analizując projekty nadesłanych programów samorządowych w zakresie profilaktyki i terapii uzależnień Agencja stwierdziła, że w większości nadesłane programy z tego zakresu nie mają dobrze zdefiniowanego problemu zdrowotnego i ściśle określonej populacji, dlatego wykorzystanie metodologii oceny technologii medycznych jest w ich przypadku trudne. W wyniku przeprowadzonego przeglądu uzyskano rekomendacje, które z reguły odnosiły się do dosyć szczegółowych interwencji (m.in. zalecenia dotyczące farmakoterapii bądź psychoterapii uzależnień dla konkretnych substancji psychoaktywnych). W związku z powyższym zasadniczo ocenę oparto na aktach prawnych oraz opracowaniach (m.in. Krajowego Biura do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii) w których określone zostały obowiązki jednostek samorządu terytorialnego względem uchwalania i realizowania programów przeciwdziałania narkomanii; pozyskano również opinie ekspertów klinicznych.

Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z 29 lipca 2005 roku nałożyła obowiązek uchwalania Wojewódzkich i Gminnych Programów Przeciwdziałania Narkomanii. Podstawy prawne związane z prowadzeniem działań profilaktycznych w szkołach zawarte są m.in. w Konwencji praw dziecka, Konsytuacji RP. Zadania jednostek samorządu terytorialnego względem uchwalania i realizowania programów przeciwdziałania narkomanii obejmują:

- wspieranie rozwoju programów profilaktyki uniwersalnej - wspieranie programów profilaktycznych na wszystkich poziomach edukacji: przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne, w szczególności programów, które uzyskały rekomendację Krajowego Biura do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii, Ministerstwa Edukacji Narodowej lub Instytutu Psychiatrii i Neurologii, wspieranie programów profilaktyki narkomanii adresowanych do rodziców, rozwój i wsparcie oferty pozaszkolnych zajęć dla dzieci i młodzieży;
- wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów narkomanii;
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii; podniesienie poziomu wiedzy społeczeństwa na temat problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych i możliwości zapobiegania zjawisku - opracowanie i upowszechnienie materiałów informacyjno-edukacyjnych z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki narkomanii, prowadzenie kampanii edukacyjnych, współpracę z mediami;
- zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i osób zagrożonych uzależnieniem; udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej;
- zwiększanie dostępności programów ograniczania szkód zdrowotnych - inicjowanie i wspieranie stacjonarnych i ulicznych programów wymiany igieł i strzykawek, inicjowanie i wspieranie programów profilaktyki HIV, HBV, HCV wśród osób uzależnionych; samorząd powinien uwzględniać w Gminnych i Wojewódzkich Programach Przeciwdziałania Narkomanii programy redukcji i ograniczania szkód

zdrowotnych; programy te są działaniami o sprawdzonej skuteczności, a nie mogą być finansowane przez Narodowy Fundusz Zdrowia.

Zgodnie z raportem Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej badania ewaluacyjne programów profilaktycznych wskazują, że najbardziej skuteczne są programy odwołujące się do Strategii Rozwijania Umiejętności Wychowawczych, Strategii Edukacji Normatywnej oraz Strategii Kształtowania Umiejętności Życiowych. Natomiast działania oparte na Strategii Edukacji Rówieśniczej, Strategii Przekazu Informacji oraz Strategii Alternatyw należy traktować jako cenne uzupełnienie. Nie warto inwestować w programy, w których przekazuje się jedynie wiedzę o konsekwencjach sięgania po środki uzależniające lub zajmuje wyłącznie zapewnianiem atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego. Do działań o niskiej skuteczności należą wszystkie formy niespełniające ustalonych standardów jakości, w tym pogadanki, spektakle profilaktyczne, festyny i konkursy. Nie ma też dowodów potwierdzających, że działania, których celem jest wykrycie użytkowników środków psychoaktywnych (np. wprowadzanie psów policyjnych do szkół lub losowe testowanie uczniów na obecność narkotyków w moczu), przynoszą pozytywne efekty w postaci ograniczenia używania narkotyków w danej populacji.

W mojej opinii program odnosi się do bardzo ważnego problemu zdrowotnego i społecznego jakim jest narkomania. Narkomania jest tematem bardzo rozległym, dotyczącym bardzo różne osoby, wiele jest również możliwych interwencji z dziedziny profilaktyki. Działania zaplanowane do realizacji w ramach V celu operacyjnego są opisane zbyt ogólnie, aby można je było właściwie ocenić. Wymieniono jedynie zakres tematów jaki ma zostać omówiony bez wskazania konkretnych sposobów realizacji. Wymienione m.in. pogadanki nie są uznawane za efektywny sposób przeprowadzania akcji profilaktycznej.

Ze względu na brak precyzyjnego wskazania grupy docelowej, jak również zbyt ogólnikowy opis planowanych działań, za wskazaniem Rady nie mogę pozytywnie zaopiniować przedstawionego programu.